

12 Wojskowej Służby Polek

ul. Podmurna 93, tel. 0048 56 65 22 122

fax: fapak@wp.pl; www.zawacka.pl

NIP 936 16 25 127; REGON 870502736

KRS 00000 41692

Nr KR 12 1090 1506 0000 0000 5002 0241

Tczew
AK

+
Derengowska Małgorzata
z d. Chyła
ps. „Matka” MK:758/1864 Som.

**SPIS ZAWARTOŚCI
TECZKI**

Derengowska, Marianna

J. W. 458/1864 Som.

Iscew Z W Z - AK

- I./1. Relacja *k. 1 s. 1-2*
- I./2. Dokumenty (sensu stricto) dotyczące relatora —
- I./3. Inne materiały dokumentacyjne dotyczące relatora —
- II. Materiały uzupełniające relację *k. 2 s. 1-2*
- III./1. Materiały dotyczące rodziny relatora
- III./2. Materiały dotyczące ogólnie okresu sprzed 1939 r. —
- III./3. Materiały dotyczące ogólnie okresu okupacji (1939-1945) —
- III./4. Materiały dotyczące ogólnie okresu po 1945 —
- III./5. Inne ... —
- IV. Korespondencja —
- .....
- .....
- .....
- V. Nazwiskowe karty informacyjne *k. 17*
- VI. Fotografie *obrazki i fotografie*

1/1. Relacja - Derengowska Matgorzata:

1. Relacja syna - Gerarda Derengowskiego
o matce, napis kop. z 15.01.1979 k. 1 s. 1-2

Relacja syna o Matce Margarecie Deregowskiej

83-110 Tczew

Szanowna Pani!

Odpisuję na list pani dotyczący życia i działalności w czasie okupacji hitlerowskiej mojej matki, wdowy po Stanisławie Deregowskim zmarłego w listopadzie 1939 r. Margareta Deregowska z domu Dyła córka Antoniego i Marianny urodz. 22.06.1885 r. w Malichnowach pow. Tczew śmierć w przybliżeniu pod koniec wojny 1945 r.

Już w r. 1941 wiedziała że należy do organizacji podziemnej Z.W.Z. Pomagała mi przy organizowaniu spotkań w naszym mieszkaniu w Tczewie przy ulicy Forstera 15 /obecnie Krzezi 15/. Jeżeli zaistniała konieczność noclegu zawsze to zorganizowała, bo była zorientowana w tej sprawie. Gdy w lutym 1942 r. byłem zmuszony przed hitlerowcami uciekać do Generalnej Gubernii /Warszawa/ ja jako żywiciel rodziny zostawiając ją z piętnastoletnim bratem, nie stawiając żadnego oporu raczej z bohaterstwem tą wiadomość przyjąłem, wiedząc o tym że napewno będzie miała ciężką życie z strony gestapo to też się stało. Krótce przed opuszczeniem Tczewa skontaktowała matkę z Rosą tym samym i ja miałem kontakt z matką. Po trzech tygodniach gdy przyjechałem na teren III rzeszy ale już nie do Tczewa, tylko do Czarnej Wody. Tam matka do mnie przyjechała, ale już jako łączniczka przywiozła materiały wywiadowcze przekazane przez Rosę były to błony filmowe zawierające działalność pracy agentów Gdańska, Gdyni, Elbląga, Królewca. Matce wręczyłem nowe zadania i polecenia z Warszawy. W tym czasie matka nie miała dnia ani chwili spokoju stale gestapo ją nękało pod wszelkimi groźbami i wyzwiskami dręczyli ją aby zdradziła gdzie jestem. Wytrwale z nimi walczyła i do ostatniej chwili nie zdradziła. 19.07.1943 r. została aresztowana wraz z bratem. Jak wiadomo mi od sąsiadów przebieg aresztowania był okrutny. W bardzo brutalny sposób odnosili się gestapowcy do matki i młodocianego brata, znęcali się nad nimi z mieszkania do samochodu bili, kopali, popychali i oczywiście słowami polskie świnie. Matkę, brata i jeszcze kilka osób innych wywieźli do

11 2
Inowrocławis. Po kilku miesiącach pobytu w Inowrocławiu
została wywieziona do Ravensbrück, tam przeżyła drugą zimę,
gdzie prawdopodobnie pod koniec wojny zginęła 1945 r.

zał.
1 zdjęcie

Za zgodności odpisu

Gilensionka

Bydgoszcz 20.I-1979.

II. Materiały uzupełniające relacje:
Derengowska Matgorzata:

1. Projekt programu do Stoc. biograficz-
nego kosp. pomorskiej..., napis k. 1 s. 1

3. Derengowska Matgorzata, [w:] Stoc.
biograficzny kospiracji pomorskiej

1939-1945, Toruń 2001, s. 5, s. 42, k. 1 s. 2
kserokop.

Derengowska Małgorzata z d.Chyła ps. "Matka"/1895-1945/;

kwaterniczka i łączniczka sieci "A" grupy "Wybrzeże" ~~Związku~~

~~Jaszczurczego~~ i KG ZWZ-AK "Lombard" w Tczewie.

Urodzona 22 VI 1895 r. w m.Walichnowy pow.tczewski; córka Antoniego i Marianny. W 1920 r. wraz z mężem Stanisławem wróciła z Niemiec i osiedliła się w Tczewie.

Do konspiracji w 1941 r. wprowadził ją syn Gerard Derengowski, kierownik sieci "A" grupy "Wybrzeże" ZJ i AK w Tczewie. W czasie okupacji mieszkała w Tczewie przy ul.Ferstera 15, opiekowała się zlokalizowaną tam kwaterą dla kurierów oraz punktem odpraw. Od 1942 r., po ucieczce zagrożonego aresztowaniem syna, jego łączniczka i kurierka. Ścisłe współpracowała z Maksymilianem Rossą kierownikiem jednej z grup sieci w Tczewie, także zastępcą G.Derengowskiego. Przewoziła materiały wywiadowcze do KG AK w Warszawie, rozkazy dla kierowników grup sieci "A" w Gdyni-Gdańsku-Elblągu-Królewcu. Aresztowana z piętnastoletnim synem Janem 19 VIII 1943 r. na skutek "wpadki" w Kutnie kuriera Feliksa Kalinowskiego, skuta kajdanami na dworcu w Tczewie z Maksymilianem Rossą i Alfredem Blumem, stamtąd wywieziona do Inowrocławia. Torturowana, nie wydała nikogo, a gestapo nie ustaliło jej faktycznej roli w wywiadzie. Po kilku miesiącach wywieziona do Ravensbruck. Rozstrzelana przed końcem wojny.

Syn Jan zginął w obozie koncentracyjnym Mauthausen.

AP AK, T.: Derengowski G.; Chrzanowski B., Związek Jaszczurczy..., s.224; Ciechanowski K., Ruch oporu na Pomorzu Gdańskim 1939-1945, 1972 r., s.358; Chrzanowski B., Gąsiorowski A., Polska działalność konspiracyjna w Elblągu, Rocznik Elbląski X ,s.117; Jaszowski T., Gestapo..., s.97; Męclewski A., Neugarten .... s.357; Słownik uczestniczek walk o niepodległość..., 82.

Ella Skerska

2

Derengowska Małgorzata z d. Chyła ps. „Matka” (1895–1945), kwaterniczka i łączniczka sieci „A” wywiadu ofensywnego dalekiego zasięgu grupy „Wybrzeże” KG ZWZ–AK w Tczewie.

Urodzona 22 VI 1895 r. w m. Walichnowy pow. tczewski; córka Antoniego i Marianny. W 1920 r. wraz z mężem Stanisławem wróciła z Niemiec i osiedliła się w Tczewie.

Do konspiracji w 1941 r. wprowadził ją syn Gerard Derengowski, kierownik sieci „A” grupy „Wybrzeże” KG ZWZ–AK w Tczewie. W czasie okupacji mieszkała w Tczewie przy ul. Forstera 15, opiekowała się zlokalizowaną tam kwaterą dla kurierów oraz punktem odpraw. Od 1942 r., po ucieczce zagrożonego aresztowaniem syna, została jego łączniczką i kurierką. Ścisłe współpracowała z Maksymilianem Rossą, kierownikiem jednej z grup sieci w Tczewie,

„Stow. biograficzny konspiracji pomorskiej
42 1939–1945, Wyd. IAPAK, t. XXV, Tom 2001,
s. 5

także zastępcą G. Derengowskiego. Przewoziła materiały wywiadowcze do KG AK w Warszawie, rozkazy dla kierowników grup sieci „A” w Gdyni–Gdańsku–Elblągu–Królewcu. Aresztowana z piętnastoletnim synem Janem 19 VIII 1943 r. na skutek „wpadki” w Kutnie kuriera Feliksa Kalinowskiego, skuta kajdanami na dworcu w Tczewie z Maksymilianem Rossą i Alfredem Blumem, została stamtąd wywieziona do Inowrocławia. Torturowana, nie wydała nikogo, a gestapo nie ustaliło jej faktycznej roli w wywiadzie. Po kilku miesiącach wywieziona do Ravensbrück i tam przed końcem wojny rozstrzelana.

Syn Jan zginął w obozie koncentracyjnym Mauthausen.

APAK, T.: Derengowski G.; Chrzanowski B., *Związek Jaszczurczy...*, s. 29–31, 127; tenże, *Miecz i Pług...*, s. 167–168; Ciechanowski K., *Ruch oporu...*, s. 358; Chrzanowski B., Gąsiorowski A., *Polska działalność konspiracyjna w Elblągu*, *Rocznik Elbląski X*, s. 117; Jaszowski T., *Gestapo...*, s. 98; Męciewski A., *Neugarten...*, s. 357; *Słownik uczestniczek...*, s. 82.

Elżbieta Skerska

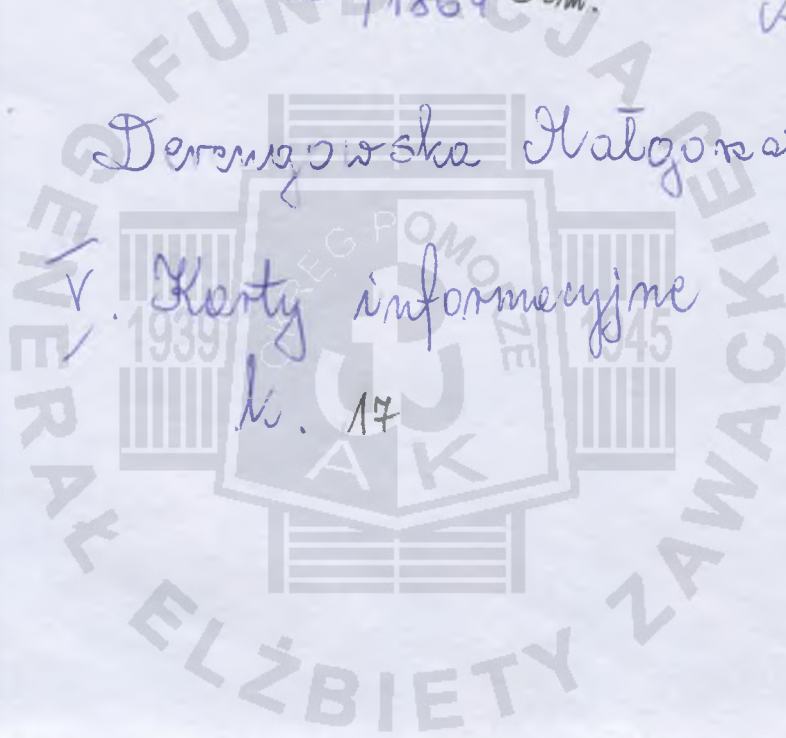

3K-758/1864 Pom.

Tesev
AK

Derunzowska Halgonata

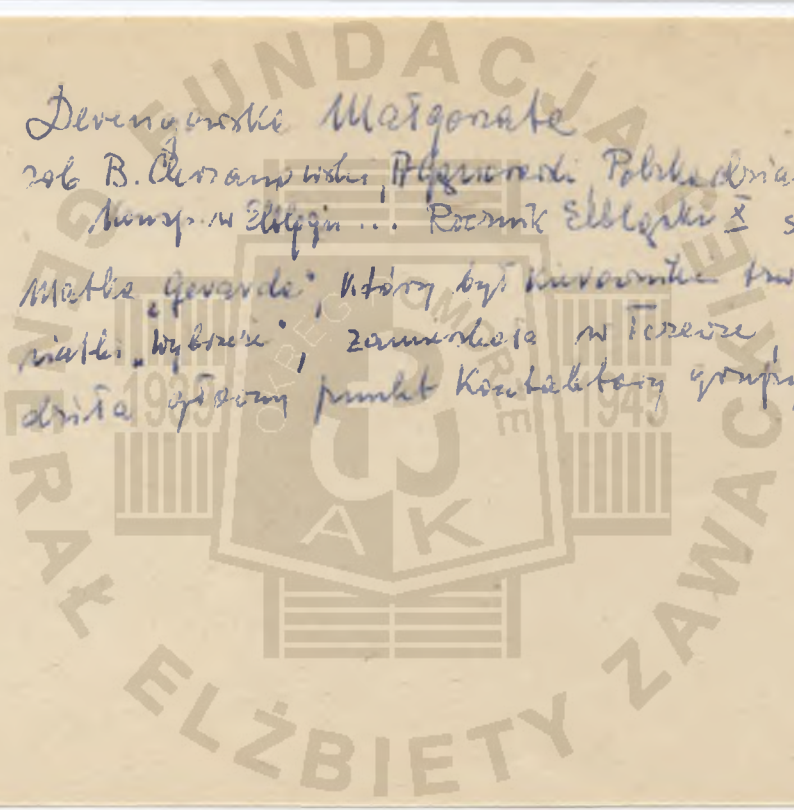
✓ Karty informacyjne
k. 17

Texas

1

Devenarski Margaret
zob B. Cerrano wst. Płazowski Polka dniaławie
Nowy. w Elżbieta ... Rocznik Elżbiety 2 s 117
Matka "Gwardia" który był kierownikiem two linij
nielki "Wyborek" zamieszkała w Tereza praca
dnia 1935 w tym punkcie Kowalibory grupy ligi.

⊕ 4 Derwęgowska Matylda

Toros 2

12. Sierpień

W/97/19306

+ Derungowska Margareta

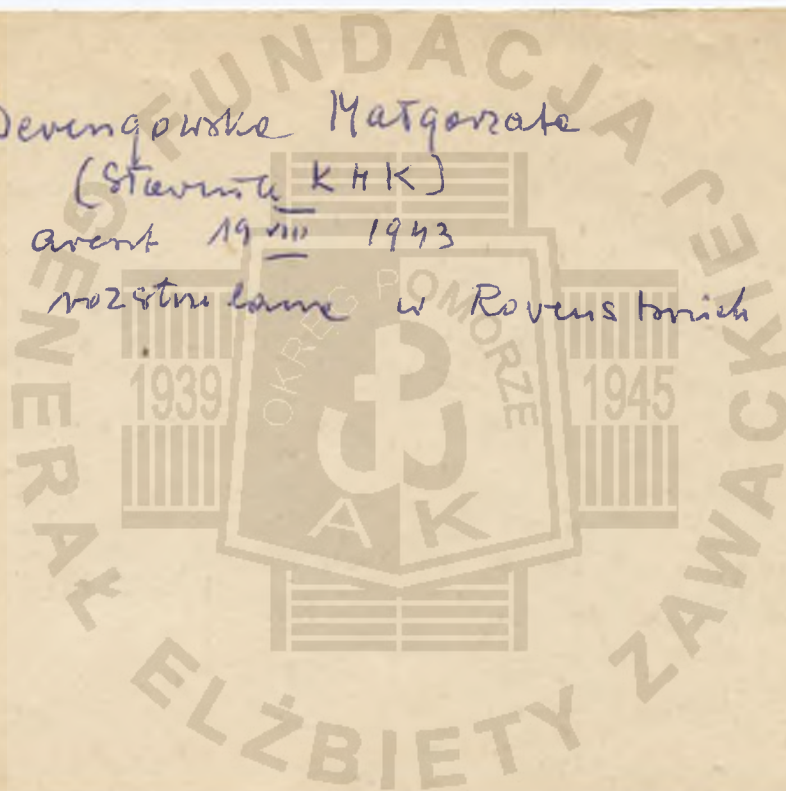
(Stawna KHK)

awent 19 III 1943

rozstrzelana w Ravensbrück

Toru

AK 3

Jeruz 4

+ Derungowke Matgonete
1945 z d. Chyła

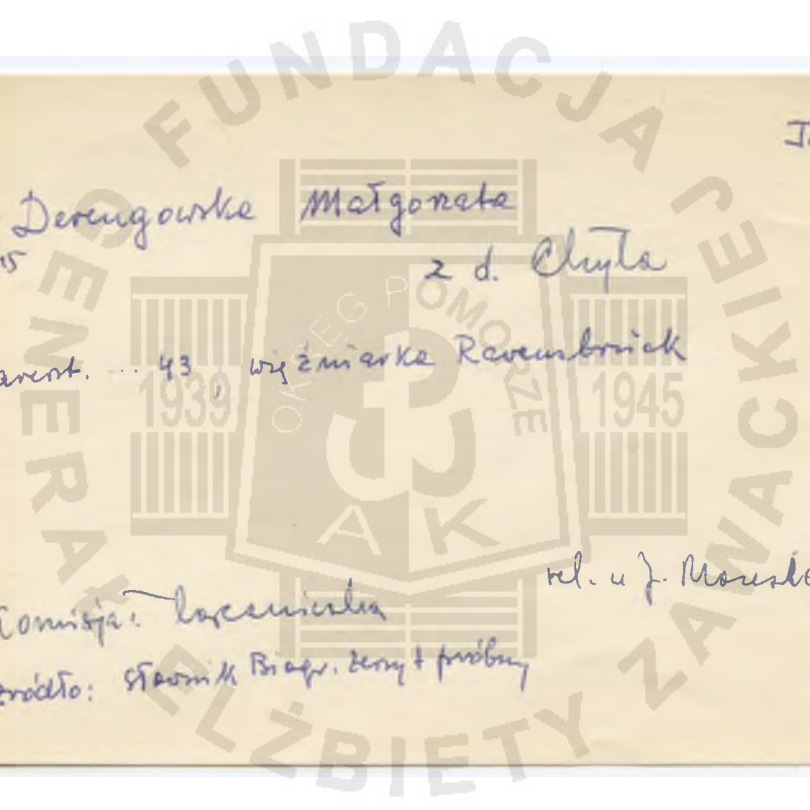
arent. ... 43 wj żniarke Revenbrick

Komisja: Łoczenie

rel. u J. Mousłotelski
pisywał

zrodło: Stawin K Biogr. żony + próbnij

k 91

Derengowska Matgorata

Cech 358: cirkami k-ki wyprzedzi k-dy Jf. Ak 5
na wybierz. Arctostomus 1943 19. sierpnia
zginęła w Rauenstruck

Neuporten 357, 358

Arctostomus przy liderstwie całej grupy wyprzedzają
"Wyborce" na szlaku wyjazdu Kurjora Feliksa Kallina
Słocys.

Pracownicy wraz z innymi do acentu po zniszczeniu
Jc-po w Innowrosta

Melka "Gerarda" - kierownik Centrali -

Jej powięźani i rabi w grupie Jc-po mi ustaliło

J. Milewski "Kocur" str 182 ... Grupa "Wyborce" była szere-
gólna aktywna od polowy 1941r; w 43r zamontowano 20 ordni.
kier "Wyborce" (zob. też relacje Tadeusza o wyjeździe inowrosta.)

Wynikol Skat.

3 ~~Był~~ ~~z~~ ~~Teraz~~
 grupa: "47 bnie" 6

1 + ----- 2 -----

4+ Derengowska mańczizata 5 -----

6 matka Derengowskiego 7 -----

8 ----- 9 -----
 granica i jama

10 Pezew 11 Areszt, 19.8.43. przewie-
 ziona do Inowrocławia
 oświadczona o przynależności
 do grupy wywiad "Wybzezi"

12 Męclewski A
 "Neugarten 47"

nr 557,8 Gdy znalazła się na stacji zainicjowała projekt
 przysię do Inowrocławia skuta była z dwoma
 K 91. towarzyszami. Aresztowani stali na poszukiwiskiem
 x00 kart, zamart. veste

miejscowych Niemców. Najgorzej byli zawiadowcy
stacji, kt. sprowadził do pociągu kolejarzy i portowców,
bił po twarzy Bluma, pluł w oczy i wotał: „Zajdes
ero: „Zdrajcy! Polskie słońce! W Juroczawie
mieszczono ich w okresie powojennym, gdzie znajdę
wali nie arenę specjalnej Grupy śledczej pułkownika
gestapo.

Deregowolski Gerard („Gerard”) był hierarchicznie central-
niatki
grupą wywiadowczą i wybożną. Miał D. właściwą rolę
do centrali owej grupy, ale gestapo nie zdołało ustalić
tej roli w grupie. „Si tyu Jan był w innej grupie tejże niatki
wywiadowczej, Grup było 6.

J. Milewski

Matgorzata Derengowska.

str. 182.

Przebieg na Kociwici group wyprzed. p. naros "Polski
Związek Powstańcy, a potem 102-AN "Wybórca" zorganizował
w Terenie jesienią 1939, Gerard Derengowski
liczący 27 osób. W Terenie m. in. byli Jan
i Matgorzata Derengowskiej.

7

5.21.2.11.

Tomare

„AK” wywiad

+ Derengowska Małgorzata.

źródła: H. Uściński, „Neugarten 27”

str. 357, 358.

Grupa wywiadu kolejącego AK „Luzard” Derengowski ^{nief}
na Wybrzeżu Kurier z U-64 F. Kalinowski
Terest. Verle M.B.

19 sierpnia 1943 r. aresztowany kolejarz Blum
Teofil ul. Stronie 4, zaprowadzony na dworzec zastat
tam służbowych kajdaniami Małgoratą Deręgowską
z Ilaks. Rossa, przykuto go 15ki Deręgowską. Odwrócić
ich do Surowca do więzienia. Potem przywrócić je
18 osób z Teofila i 10 z Bydgoszy 2 z Gdańska, 1 z baka,
Chojnice, 15-ty Berlin i Gmudzińskie. Niemal kompletnie
tej grupy wybr. Wybranie AK, kierownikiem tej grupy
był Deręgowski od 1940 r. kolejarz.
Małgorata była przypisana do matki Gerarda.
jej pozycja i roli w grupie gestapo nie zostało ustalone, a była one daleko
większe niż to wynika ze schematu Schmitta.

Z relacji syna Gerarda Derengowskiego⁹
z Terwą 15.01.1949 r.

o Derengowskiej Małgorzacie.

~~Od 1941 r. pomagała mi w pracy podziemnej~~

Z 15.1.49 jej największym punktem kontaktowym
i meline mocegora dla kurierów.

W 1942 gdy syn Gerard uciekł do GG Warszawa
została z 15 letnim bratem, zasiedlić bez ind-
kon. do życia. Została skontaktowana z em. Wybr.

Rosy współpracownikiem Gerarda. Gdyby wrócił
po 3ch tygodniach zamieszkał w Czarny Wodzie
wzrost

skąd dalej kierował pracę. Matka mimo że uska-
pna gestapo nie zaprzestała, wizer podwójne działania.
Była moja Toszczicka z grupy i z zastępcą Rossa.
Przewoziła materiały wywiadowe, mikrofilmy, dla
K.G. i W-wie, a od syna workary w dół dla placó-
wek agentów Gdańska, Gdyni, Elbląga i Kołobrzega.
Arestowana 19.08.1943, wraz z młodszym synem. Brutalnie
traktowana, bity i kopana, przebywała najpierw w Surowcaim
potem w Karweusbrück gdzie zginęła, pod koniec
wojny 1945 r.

Powiat 5.21.2.11. R 180/7 Teren ZKZ ¹⁵ ~~był~~
syn

+ Derengowska Małgorzata Ciepła "KG Östboord"
"Małka" 10

Antoni Mariaanna pow. Teren
Teren nr Okres 15. nr. 22-06/895 Walichnowe
83-110 + Ravensbrück 1945 pod koniec wojny

---

1. Cichociemni. Kuch. Opow. na Pomorzu Goleńskim. 1959-1994
 M.O. 1972 str. 368

2. Myślewska A. Niepamiętańca M.O. 1974 str. 357, 368

3. J. Milewski, "Kociewie w latach okupacji hitlerowskiej" L.S.U.
 W-uc 1977 r. str. 182

D Stępcowski A. Męgar ten 24. MON 6-ru 1942 str.
357, 358 11

19. VIII 1943r. do mieszkania kolejarza Artura
Bluma w Terenie przy ul. Stronij 4. zjawił się gestapo.
Po rewizji zaprowadzono go na dworzec zakulego u kajdang
tam siedzieli już straszeni kajdankami Ulagorata
Derengotzke i Maksymilian Prosa. Wymytkich
skuto warem. Przewiezieni zostali do więzienia w Su-
rowetawiu. Wkrótce przybyło 18 osób z Terewa, 10 z Byd-
goszczy, 2 z Gdańska. Ludnie ci starwili niemał

Kompletus obsady tj. grupy wywiadowczej

„Wyborcze” będącej kreacją komisji warszawskiej centrali wywiadowczej Dowództwa Krajowego.

- Stażonka Deruzowska była małym gwiazdą Deruzowską.

- „Gward” z Teresa, - Kulejowa, - kierownik grupy „Wyborcze”.

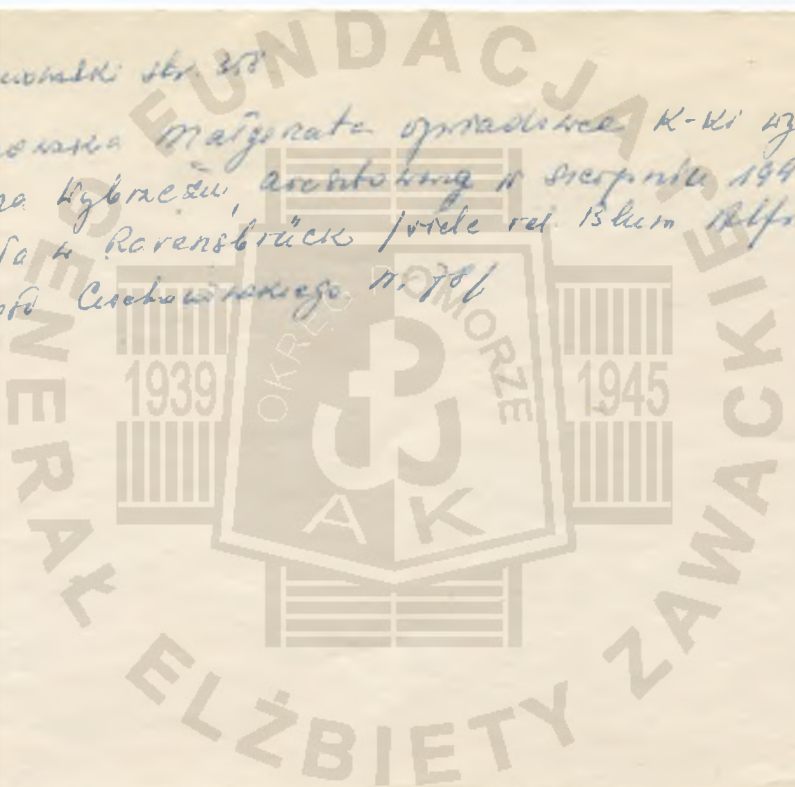
W śledztwie Baltuszek - Schmidt odwoływał się do grup wywi. na Wybrzeżu. W. Deruzowskiej roli nie zdawał sobie sprawy, a była ona daleko większa niż to wynikało z schematu Schmidta.

Ciechanowski str. 30

12)

Serenyńska małżonka dyplomistki K-Wi Wzrostka
RK na Wybrzeżu, awansująca w sierpniu 1943r
Zginęła w Rarenstrück 10000 rel. Blum Alfred -
kwatera Ciechanowska n. 706

+ Derengowska Małgorzata

W.

24

"N N" DERENGOWSKA Małgorzata
Wywiadowczyni na Wybrzeżu Gdańskim O.II "Lombard" KG AK, aresztowana w 43 r. wywieziona do Ravensbrück, gdzie zginęła.
Zr. Mat.do Słown.Biograf.

H. Martynow - VIII. 2003.r.

ZWZ - AK
Pomorze

DERENGOWSKA Małgorzata 15
zd. Chyła ps. "Matka" 1895-1945
kwaterniczka i łączniczka sieci A
wywiadu ofensywnego odległego zasięgu
grupy "Wybrzeże" KG ZWZ - AK wiczewie
Aresztowana w Wiczewie torturowana nie
wydała nikogo. Oboz Ravensbrück, gdzie została
rozstrzelana

Elżbieta Skerska

Zob. Słownik Biograficzny Konspiracji
Pomorskiej 1939-1945 część 5
Fundacja, Archiwum Pomorskie AK
Toruń 2001
str. 42, 43

DRut
2003

+ Derengowska Małgorzata

Twarz
ZWL-ARK 16

Kunerta. /

DERENGOWSKA MAŁGORZATA z d. Chyla (22 VI 1895–1945), ur. w Walichnowach w pow. tczewskim, c. Antoniego i Marianny, zam. w Tczewie; w konsp. od 1941 współdziałała z synem Gerardem, szefem grupy wywiad. „Wybrzeże” Insp. Rej. ZWZ-AK Tczew. opiekowała się meliną dla kurierów, pełniła funkcję łączniczki, w 1942, po ucieczce do Warszawy zagrożonego syna, została łączniczką jego zastępcy Rossy, wozila materiały wywiad. mikrofilm do Oddz. Inform.-Wywiad. KG AK oraz rozkazy szefa grupy dla placówek w Gdańsku, Gdyni, Elblągu i Królewcu, 19 VIII 1943 aresztowana wraz z młodszym synem, więziona w Inowrocławiu, torturowana w śledztwie, nie ujawniła, po kilku miesiącach wywieziona do Ravensbruck, gdzie przed końcem wojny została rozstrzelana.

65: 264, s. 358; rel. Włodzimierza i Bernarda Andrzejewskich, Gerarda Derengowskiego (syna), Zofii Dudowej, inf. Wandy Kiedrzyńskiej.

Stow. poległych męczenników w alii
o niepodległości... s. 83

KA.

+ Derengowski Metamorfoza

Trzew 17
D112-1116

zob. Jaszowski Tadeusz, Gestapo w
walce z ruchem oporu w
Wielkopolsce, w: *Wielkopolska*,
1985, s. 91-97

zob. 101

Derengowska Magdalena

ZESZCZANOWANE

